

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТУРИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

ОБЛОВАЦЬКА Наталія Олександрівна - старший викладач кафедри публічного та приватного права, факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

ORCID Id: <https://orcid.org//0000-0002-7405-279X>

УДК 340

Стаття посвячена дослідженню та вивченню теоретичних аспектів незалежності адвокатури. Автором розкрито незалежність адвокатури з кількох сторін: незалежність адвокатури від держави, державних органів; незалежність адвокатури відноситься до збереження довіри третіх осіб; відображається в забезпеченні адвокатської тайни, во внутрішніх факторах діяльності адвоката; в діяльності адвокатського самоуправління та в незалежності відносин з партнерами.

Автором розкривається сутність незалежності адвокатури. В статті розкрито інститут адвокатури України як недержавний та самоуправляемий, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. Проаналізовано, що з метою забезпечення належного незалежного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів діє адвокатське самоуправління. На сучасному етапі розвитку інституту адвокатури правові основи досліджуваного інституту підтверджують незалежність адвокатури від інших органів та організацій.

Ключові слова: адвокатура, інститут адвокатури, незалежність адвокатури, принципи адвокатури.

Постановка проблеми

У період розвитку правової держави та громадянського суспільства актуалізується дослідження незалежності інституту адвокатури. Адже незалежність адвокатури є однією з вагомих демократичних засад громадянського суспільства, реалізація якої – важлива умова побудови стійкої системи захисту в демократичній країні.

Мета даної статті

Дослідження теоретичних аспектів незалежності адвокатури України як самостійного інституту права. Варто підкреслити актуальність вивчення сучасних тенденцій розвитку та удосконалення інституту адвокатури, оскільки вимоги споживачської аудиторії до ринку юридичних послуг диктують нові правила поведінки, тактики та стратегії адвокатів.

Ступінь дослідженості теми

Дослідженням інституту адвокатури в Україні займалися провідні українські науковці, зокрема, Н.І. Бочуляк, Т.В. Варфоломєєва, Т. Б. Вільчик, В.В. Заборовський, С.О. Іваницький, А.В. Іванцова, С.С. Калинюк, А.В. Козьмініх, А.В. Меланчук, О.Д. Святоцький, В.О. Святоцька, О.В. Синеокий, О.Г. Яновська та інші фахівці в галузі права. Однак, сучасний стан законодавчих положень та динамічність адвокатської діяльності вимагає дослідження інновацій та нових тенденцій розвитку інституту адвокатури, а також із врахуванням особливостей та потреб ринку юридичних послуг висунення пропозицій щодо

удосконалення основних засад адвокатської діяльності.

Виклад основного матеріалу

Адвокатура України є недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури. Згідно з ч. 1 ст. 4 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1]. Відповідно, однією з основних ідей діяльності адвокатури є її незалежність.

Поняття «незалежний» означає як такий, що не залежить від кого-небудь, чого-небудь, не підкоряється комусь, чомусь [2, с. 760]. На думку Є. Л. Стрельцова, незалежність, якщо її розуміти тільки як свободу від чогось або від когось, не веде до повного так званого суверенітету, не створює для цього реальні правові підстави [3, с. 53]. К.П. Коваль визначає, що незалежність — це не лише відсутність будь-якого впливу, а також свобода вчиняти певні дії винятково на власний розсуд [4, с.19]. До того ж, досліджуване поняття трактується як можливість приймати самостійні рішення, які підкорюються власним бажанням і не потребують зовнішніх вказівок [5, с. 228].

Незалежність унеможливає будь-які незаконні обмеження щодо надання адвокатом правової допомоги під час виконання своїх обов'язків. Для належного здійснення своєї професійної діяльності адвокату необхідна повна незалежність від осіб, органів та організацій, у провадженні яких перебуває доручена йому справа. Його професійний досвід, моральна свобода, високий рівень правової культури тільки сприяють незалежному становищу адвоката у суспільстві та довірі до правосуддя.

Звертаємо увагу, що незалежність адвокатури є головною гарантією захисту прав і свобод людини та необхідною умовою для ефективного доступу до отримання юридичних послуг згідно зі Стандартами незалежності юридичної професії. Для встановлення і підтримки правопорядку адвокатура має бути

незалежною при виконанні своїх професійних обов'язків, тобто без неправомірних обмежень, прямого або непрямого тиску чи втручання. Юристи, які, надаючи правову допомогу, фінансуються повністю або частково за рахунок державних коштів, повинні користуватися гарантіями професійної незалежності таким шляхом: 1) подібні програми або організації довіряються незалежному правлінню, який здійснює контроль над політикою, бюджетом та персоналом; 2) первинним для адвоката є зобов'язання перед клієнтом, у процесі представлення якого адвокат першочергово повинен керуватися відповідно до своєї совісті та професійного судження [4, с.19].

Інститут адвокатури в демократичному суспільстві функціонує як незалежна інституція. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат — не є державним службовцем, а досліджуваний інститут не перебуває в підпорядкуванні органів державної влади. Незалежність адвокатури повинна забезпечуватись дотриманням законодавства держави, а саме, держава не повинна втручатися в діяльність недержавного самоврядного інституту. Для надання клієнтові правової допомоги чи повноцінного захисту обвинуваченому, професійна діяльність адвоката повинна бути незалежною. На підставі цього органи державної влади не мають права втручатися в діяльність адвокатів, крім випадків, коли ця діяльність буде суперечити законодавству.

Високу професійність та незалежність адвокатури підтверджує М.Р. Аракелян. На його думку, адвокатура була і залишається інститутом, що найбільш адекватно відображає правовий стан держави і суспільства, а також ступінь захищеності прав та свобод людини і громадянина, гарантії щодо надання громадянам правової допомоги [6, с. 188].

Незалежність вбачається й у збереженні довіри третіх осіб. Відповідно до п. 7. Стандартів незалежності юридичної професії адвокат не повинен ототожнюватися чи ідентифікуватися владою і громадськістю з його клієнтом або з справою його клієнта [7]. Адвокат при якісному виконанні своїх професійних обов'язків повинен бути незалежним від клієнта, зберігати довіру учасників судового процесу та третіх осіб.

Крім цього, однією із суттєвих гарантій незалежності інституту адвокатури є забезпечення адвокатської таємниці. Її дотримання є однією з основних умов взаємопов'язаної успішної співпраці адвоката з клієнтом.

Згідно з ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату без згоди клієнта забороняється розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб.

Як зауважує Т. Варфоломеева: «Дотримання принципу незалежності адвокатів – це не просто спосіб збереження їх корпоративних правил, але й спосіб забезпечення реального захисту прав клієнтів» [8, с. 10].

Незалежність проявляється й у внутрішніх чинниках. Такі професійні якості, як чесність, порядність, справедливість, вміння діяти згідно з чинним законодавством впливають на незалежний статус адвоката. Згідно з п. 2.1. Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства завдання, які виконуються адвокатом у професійній діяльності, вимагають абсолютної його незалежності та відсутності на нього будь-якого впливу, пов'язаного, з особистою зацікавленістю або з тиском зовні [9]. Зважаючи на це, адвокат повинен уникати будь-яких утисків на його незалежність та займатися професійною адвокатською діяльністю, незважаючи на тиск, корисливі інтереси інших осіб або особисту вигоду.

Про незалежність інституту адвокатури говорить і діяльність адвокатського самоврядування. Саме адвокатське самоврядування захищає права адвокатів. Згідно з ч.1 п.1 ст. 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із основних завдань адвокатського самоврядування є забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності. Адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката. Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати України.

Ще незалежність проявляється у незалежності стосунків з партнерами. Відповідно до положень Хартії основоположних принципів діяльності європейських адвокатів, основним принципом діяльності адвоката є незалежність адвоката і свобода адвоката щодо ведення справи клієнта [10]. Забороняється вчиняти тиск на адвоката під час виконання ним його професійних обов'язків зі сторони партнерів, впливати на думку адвоката щодо клієнта.

Висновки

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що специфіка цілей і завдань адвокатури вимагає як необхідної умови належного здійснення адвокатської діяльності максимальної незалежності адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту або представництва клієнта, зокрема з боку певних державних органів, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, органів прокуратури, політичних партій, громадських організацій та інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів. Дотримання незалежності адвокатури буде відображене в належному та ефективному виконанні адвокатами своїх професійних обов'язків.

Література

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013.- № 27. Ст. 282.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач та гол. редактор В.Бусел К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2006. 1728 с.
3. Стрельцов Є.Л. Державний суверенітет і суверенітет особистості: проблеми взаємовідносин. Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: матер. 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 вересня 2013 р. Одеса:Фенікс, 2013. С. 48–60.
4. Коваль К.П. Питання реалізації принципу незалежності адвокатури в процесі забезпечення державою права на безоплатну

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню та вивченню теоретичних аспектів незалежності адвокатури. Автором розкрито незалежність адвокатури з декількох сторін: незалежність адвокатури від держави, державних органів; незалежність адвокатури вбачається у збереженні довіри третіх осіб; відображається в забезпеченні адвокатської таємниці, у внутрішніх чинниках діяльності адвоката; у діяльності адвокатського самоврядування та у незалежності стосунків з партнерами.

Автором розкривається сутність незалежності адвокатури. У статті розкрито інститут адвокатури України як недержавний і самоврядний, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. Проаналізовано, що з метою забезпечення належного незалежного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів діє адвокатське самоврядування. На сучасному етапі розвитку інституту адвокатури правові основи досліджуваного інституту підтверджують незалежність адвокатури від інших органів та організацій.

Ключові слова: адвокатура, інститут адвокатури, незалежність адвокатури, принципи адвокатури.

8. Варфоломеева Т. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. Вісник Академії адвокатури України. 2009.- № 1 (14). С. 7–20.

9. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. 01.10.1988 р.. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

10. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії. 2007 р. Режим доступу: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf

Oblovatska Nataliia senior teacher of department of public and private law of Faculty of right and international relations of the Kiev an university of the name of Boris Grinchenko

**INDEPENDENCE OF ADVOCACY:
THEORETICAL ASPECTS**

The article is devoted research and study of theoretical aspects of independence of advocacy. An author is expose independence of advocacy from a few sides: independence of advocacy is from the state, public organs; independence of advocacy is seen in the maintainance of trust of the third persons; represented in providing of advocate secret, in the internal factors of activity of advocate; in activity of advocate self-government and in independence of relationships with partners.

An author reveals of essence of independence of advocacy. In the article the institute of advocacy of Ukraine is exposed as non-state and self-governing, that provides realization of defence, representative office and grant of other types of legal aid, on professional basis. It is analyzed, that with the purpose of providing of the proper independent realization of advocate activity, observance of guarantees of advocate activity, defence of professional rights for advocates, providing of high professional level of advocates, advocate self-government operates. On the modern stage of development of institute of advocacy legal frameworks of the probed institute confirm independence of advocacy from other organs and organizations.

Key words: advocacy, institute of advocacy, independence of advocacy, principles of advocacy.

вторинну правову допомогу. Конституційно-правовий вимір в розвитку правової системи України: матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції, присвяченої 95-річчю з дня народження докт. юрид. наук, проф. Стрельцова Льва Михайловича (1918-1979): четверті юридичні читання (м. Одеса, 25 жовтня 2013 р.). Одеса: Астропринт, 2013. С. 82-89.

5. Шульгач Н.М. Поняття та сутність принципу незалежності суддів. Науковий вісник Хмельницького національного університету. Серія "Юридичні науки". 2011. № 5.- С. 227-230.

6. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс: монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 386 с.

7. Стандарти незалежності юридичної професії міжнародної асоціації юристів. Вересень 1990 р. Режим доступу: http://pra.pp.ua/233_41.html